

\*\*\*\*\*

## حقوق و صنعت<sup>۱</sup>

(۲)

### یادآوری و تکمیل سرآغاز

\*\*\*\*\*

در دنباله سرآغاز یادآوری میشود که بیست و دومین کنگره اتحادیه بین‌المللی وکلا از ۱۳ تا ۱۷ مهر ماه ۱۳۴۶ (۱۸ تا ۲۲ اکتبر ۱۹۶۷) در وین پایتخت اطریش با شرکت نمایندگان کانون‌های عضو اتحادیه تشکیل گردید.

نویسنده چون نتوانستم در این کنگره شرکت نمایم از همکار محترم آقای دکتر محمد شاهکار خواستم که توضیح درباره گزارش ملی مربوط به «حقوق و صنعت» را عهده‌دار شوند. ایشان این درخواست را با گشاده‌روئی پذیرفتند و نویسنده را سپاسگزار کردند. به‌گفته ایشان در سخنرانی در باشگاه وکلا گزارش ایران خاصه نکات مربوط به مبانی حقوقی و اصول معرفت‌النفسی و نکات دقیق اجتماعی سخت مورد پسند و توجه گزارشگر کل و اعضاء کمیسیون قرار گرفت.

همچنانکه گفتیم بررسی موضوع در این کنگره پایان نیافت و دنباله آن به کنگره بعدی موکول شد.

کنگره بعدی یعنی بیست و سومین کنگره اتحادیه از سی‌ام تیرماه تا سوم مرداد ماه ۱۳۴۸ (۲۱ تا ۲۵ ژوئیه ۱۹۶۹) در لندن پایتخت انگلستان تشکیل شد. گزارش دوم مربوط به این کنگره است که چون موضوعات پرسشنامه اختراعات صنعتی بسیار تازه الکترونیکی بود طبعاً نویسنده مواجه با فقدان منابع تحقیق گردید. زیرا هنوز در ایران چنین ابزارهای دقیق صنعتی برای جاسوسی در خانه و کارخانه و سایر جاها از راه عکاسی و ضبط صوت و کنترل تلفن‌ها و

---

(۱) در شماره ۱۳۵ مجله سرآغاز حقوق و صنعت مشتمل بر چند موضوع چاپ شد. این یادآوری لازم است که عناوین و موضوعات چه به فارسی چه به فرانسه مستقل و مجزا نبوده بلکه پشت سر هم و مطلب یکپارچه میباشد ولی چون در چاپ آن سرصفحه و عنوانهای درشت بوجود آمده خوانندگان عزیز توجه فرمایند که این امر دلیل عدم تسلسل مطالب و یکپارچگی سرآغاز نیست بلکه ریزه کاری یا بی‌توجهی در تنظیم صفحات است.

غیره وجود ندارد و یا بسیار نادر است و النادر کالمعدوم. اما از آنچه مقدور بود مضایقت نرفت و خوانندگان با ملاحظه متن هر دو گزارش که در شماره ۱۳۰ مجله چاپ شده خود داوری خواهند کرد.

در کنگره پاریس هم که بیست و چهارمین کنگره اتحادیه از چهارم تا نهم مرداد ماه ۱۳۵۰ (۲۶ تا ۳۱ ژوئیه ۱۹۷۱) تشکیل و نمایندگان ایران هم شرکت داشتند موضوع بحث ادامه داشت و بیشتر مربوط به نتیجه‌گیری از گزارش کل و پیشنهاد پروژه‌های قانونی به کشورهای عضو اتحادیه بود.

در کنگره لندن گزارش مهمی از طرف استاد توماسو بوکچیارلی وکیل دانشمند دادگستری ایتالیا و گزارشگر کل موضوع «حقوق و صنعت» ایراد و خلاصه آن در سی و سه صفحه بقطع وزیری منتشر شد.

### خلاصه گزارش گزارشگر کل به کنگره لندن.

موضوع گزارش حمایت از شخصیت انسان در مقابل تجاوز و تعدی بوسیله ابزارهای فنی عصر حاضر از قبیل ضبط صوت و فیلم و سایر وسایل الکترونیکی و کمپیوتر و غیره است.<sup>۲</sup>

فردی که مجهز به وجدان و درک مسئولیت و عزم و اراده آزاد میباشد، موجودی است دارای شخصیت انسانی. این انسان برحسب استقلال شخصیت خود فرد ممتازی از جامعه محسوب میشود. با آنکه همه اشخاص به حقوق فردی خویش علاقه کامل دارند، تحت تأثیر مقررات یا برای بدست آوردن وسایل حفظ و صیانت حقوق خود اظهار تمایل میکنند یا مجبور میشوند که وضع اجتماعی بنحوی بگیرند یا ناظران گنج و گولی بخاطر عوام‌فریبی‌های مبتدل باشند. ما امروز همراه جامعه‌ای حرکت میکنیم که بطور سرسام‌آوری بطرف ایجاد مؤسسات اجتماعی و احداث وسایل فنی پیش میرود و غالباً فراموش میکند حدود وظایفی را که باید هر فردی در سهم خود برای تأمین مصالح عمومی انجام بدهد. تنها یک احساس نابجا یا تصور غلط از منافع اجتماعی که هم غیر واقعی و هم نامتعادل باشد، برای سوق دادن اشخاص بطرف فداکاری و اتلاف حقوق فردی دورافتاده آنها کافی است.

علل و جهات این تمایلات ناصحیح بسیار است که باید در جای خود مورد بحث واقع شود. بطور مثال میتوان گفت علت‌هایی از قبیل تجلیل و تمجید توده‌های ملت، فریب‌دادن و مفتون‌ساختن جامعه به منافع خاص، سوداگری و سوءاستفاده از منابع اقتصادی ملی، عوام‌فریبی‌های مخفی و آشکار، نشر اطلاعات ناصحیح و تغییر حقایق، تحت تأثیر قراردادن مردم، اقناع احساسات کنجکاوانه فردی و اجتماعی و نظایر آن مواردی است که در بدبختی‌های عمومی تأثیر دارد.

تجاوز به حریم شخصیت انسانی در موارد مذکور و نظیر آنها با وسایل میکائیکی و الکترونیکی نوین و ضبط صوت و فیلمبرداری و استفاده از این وسایل

(۲) شماره ۱۱۳ مجله کانون وکلا از مرحوم دکتر نقابت.

در اثبات دعاوی و تزییع حقوق فردی و مشروعیت یا عدم مشروعیت آن مورد بحث ماست که ما آنرا در دو مطلب خلاصه میکنیم:

اول با وسایل فنی مداخله کردن بکارهای مردم،  
دوم با وسایل فنی مطیع و منقاد ساختن مردم،

توضیح آنکه در این عصر و زمان شخصیت انسانی ممکن است مورد تجاوز یا هدف زیان ناشی از بکاربردن یکی از عوامل فوق واقع شود و استعمال این وسایل فنی جدید حقوق اساسی و باستانی اشخاص را ضایع کند. وقتی میتوانیم پیشرفت سریع وسایل فنی را ترقی حقیقی بدانیم که به حقوق مکتسب و موروث مردم و مبانی حقوق افراد آزار نرساند. هر تجاوزی مستلزم دخالت قانون در حفظ نظم قضائی است و لزوم توجه به چنین تجاوزها در سطحی وسیع به وسایل قانونی مشهود است لهذا ضرورتی ندارد که ترقیات فنی را اسف آور بدانیم و به شکوه و زاری پردازیم یا در مقابل حقوق اساسی خود و سایرین احساسات تأثر آوری پیدا کنیم.

آنچه را که ما حقوق اساسی اشخاص مینامیم در کنفرانس استکهلم<sup>۳</sup> سال ۱۹۶۷ و پیام شورای فدرال سویس به مجلس فدرال در موضوع طرح قانونی ۱۹۶۸ راجع به حمایت حقوق قلمرو سری شخص بوسیله تعیین مجازات<sup>۴</sup> بیان شده است. معانی و مبانی این حقوق در قطعنامه کنفرانس استکهلم در دو قسمت الف و ب چنین پذیرفته شده:

الف - هر فردی حق ادامه حیات دارد، با اطمینان باینکه زندگی خصوصی او در مقابل عوامل زیر حمایت میشود:

- ۱- مداخله در امور شخصی و خانوادگی و مسکن،
- ۲- تجاوز به تمامیت بدنی و اخلاقی یا تعدی بر آزادی فکری و فہمی،
- ۳- صدمه به شهرت و احترام و حیثیت،
- ۴- معرفی اشخاص با کنایه‌های موهن و برخلاف حقیقت،
- ۵- بزرگ جلوه دادن افعال خصوصی و کم اهمیت اشخاص برای ایجاد حیرت و زحمت آنها،

۶- سوءاستفاده از نام و شخصیت و تصویر اشخاص،

۷- مداخله در مکاتبات افراد،

۸- مداخله در ارتباطهای کتبی و شفاهی مردم،

۹- افشای اطلاعات در مورد اسرار حرفه‌ای افراد.

ب - تحصیل عملی با وسایل عادی و فنی در مورد موضوعات سری و خصوصی

3) Nordic Conference.

4) Message du Conseil fédéral à l'Assemblée fédérale concernant le renforcement de la protection pénale du domaine personnel secret:

این پیام پس از پایان مقاله اصلی ترجمه خواهد شد. ح. ک.

افراد شامل مطالب زیر است:

- ۱- کنجکاوی و کاوش در شخصیت،
- ۲- ورود و تفتیش در منازل و سایر متصرفات اشخاص،
- ۳- آزمایشهای پزشکی و امتحانات روانی و بدنی از افراد،
- ۴- کوچکترین اعلانات غلط نسبت به اشخاص،
- ۵- مداخله در مکاتبات و مراودات تلفنی و تلگرافی اشخاص،
- ۶- بکاربردن بازرسی‌های الکترونیکی،
- ۷- ضبط صدا و گرفتن عکس،
- ۸- تحریف اطلاعات و اخبار بوسایل مطبوعاتی و غیره،
- ۹- افشای امور خصوصی افراد،

۱۰- ایجاد تشنج و اضطراب و تولید مشکلات بمنظور دیدن و دانستن و

تعدی کردن به شخصیت افراد،

۱۱- افشای اطلاعات واصله و اعطائی به مقامات حاکمه و شوراهای رسمی که

جنبه اسرار شغلی داشته باشد.

با آنکه متخصصین کنفرانس استکهلم با دقت کامل تمام عوامل تجاوز و تعدی به حریم شخصیت انسانی را مورد مطالعه قرار داده‌اند، ما بخود اجازه می‌دهیم در خصوص دلایل و مدارک ثبوتی و اثباتی و کیفیت استعمال وسایل فنی در تجاوز به حقوق اساسی توضیح بیشتری بیان کنیم:

برای آنکه بهتر به خطر و اهمیت مداخله با وسایل فنی در زندگی مردم توجه نمائید و ضمناً معلوم شود که در کشور شما یا سایر کشورهای قوانین موضوعه راه‌حلی برای جلوگیری یا جبران این خطرها و زیانها پیش‌بینی کرده‌اند یا خیر نحوه بکاربردن و آثار وسایل فنی و خطر آنها و مقررات قانونی را بیان میکنیم.

در نمایشگاه بین‌المللی رم که وسایل فنی جاسوسی‌های داخلی خانه و کارخانه را نمایش میداد دیده شد که:

اولاً اسبابهائی اختراع شده که آنها در محلی از قبیل خانه یا اداره در نقطه پنهانی نصب میکنند و میروند این ضبط‌صوت در يك مدت طولانی کلیه مذاکرات ساکنان و مراجعان باین محل را در نوارهای مغناطیسی ضبط میکنند و تحویل مالکش میدهد.

ثانیاً بعضی اسبابها بنام میکروبال بشکل گلوله کوچکی است که با تفنگ مخصوص آنها زیر پنجره خانه یا اطاق شما میاندازند و بطور خودکار کلیه مذاکرات را ضبط میکند.

ثالثاً ابزارهائی است خیلی ظریف و دقیق که با پیل‌های خشک‌کار میکند بصورت ساعت یا قلم خودنویس تا سنجاق زلف یا سنجاق کراوات یا تکه سردست یا قوطی سیگار یا کبریت که بهیچوجه جلب توجه نمیکند و بدون فیلم کلیه مذاکرات را ضبط

میکنند و وقتی که صدا قطع میشود از کار میافتد و هر نوع صدا و صحبت که شروع شد بکار میافتد و باین ترتیب مورد استفاده قرار میگیرد.

رابعاً نوعی دیگر اختراع شده بنام بی‌نهایت<sup>۵</sup> که وسیله انتقال صوت است و میتواند صدا را از نقطه دور منتقل کند و اگر یکی از آنها را به تلفن وصل کنند هر نقطه را تلفن بگیرد مذاکرات را به نقطه دوردست منتقل میسازد.

خامساً علاوه بر وسایل سمعی مزبور وسایل بصری دیگری نیز برای مداخله بامور شخصی مردم بکار میرود که در درجه دوم اهمیت قرار دارد. مثلاً بجای دستگاههای عکاسی قدیمی و معمولی وسایل ترانزیستوری کامل و خیلی ظریف برای دیدن و ضبط اشکال در نقاط لازم مخفی میکنند که تصاویر را از هر فاصله‌ای که باشد به صفحه تلویزیون منتقل سازد.

بعلاوه دستگاههای گیرنده با اشعه ماورای سرخ موجود است که تصاویر را از محیط کاملاً تاریک بدست میآورد.

این گونه اقدامات مخفی و غیرقانونی و مبتنی بر تزویر را قوانین بعضی از کشورها منع کرده و مجازاتهایی برای آن مقرر داشته است و در بین آنها کشوری که بیشتر و سریعتر توجه و اقدام کرده کشور سوئیس است که لایحه قانونی ۲۰ دسامبر ۱۹۶۸ را برای تصویب تهیه نموده و در مقدمه آن شرح مبسوطی به‌عنوان جهات موجبه و موجهه قانون بیان کرده که بسیار جالب است. قانون مزبور از تاریخ مه ۱۹۶۹ در سوئیس اجرا شده معذک بازم ناقص است و راه فرار در بعضی موارد باقی مانده و نتوانسته شقوق یازده‌گانه قطعنامه کنفرانس استکهلم را تأمین کند.

در بعضی کشورها برای وضع قوانین و آئین‌نامه‌ها تلاشهایی شروع شده و در پاره دیگر رویه‌های قضائی بوجود آمده که با استفاده از عموماً قانون و تفسیر قضائی از قانون اساسی در حفظ آزادیهای فردی برای جلوگیری از استعمال وسایل مزبور کوشش میکنند.

از کشورهای گروه نخست میتوان کشور آلمان را معرفی کرد که با تصویب قانون چهارم اکتبر ۱۹۶۸ استعمال غیرقانونی و خدعه‌آمیز وسایل فنی را ممنوع کرده. بموجب این قانون ضبط مذاکرات غیرعلنی بطور محرمانه و بکاربردن وسایل استماع مذاکرات خصوصی و نقل و ذکر آن جرم و مستلزم کیفر است. همچنین کشور اطریش بموجب قانون ۳۱ مارس ۱۹۶۵ مقرر داشته است که:

«هرکس عمداً وسایل ثبت و ضبط صوت را برای تحصیل اطلاع از نظریات و عقائد دیگری که مایل به نشر آن نیست بکار برد یا آن اطلاع را بدون اجازه به شخص ثالث بدهد به شش ماه تا یکسال حبس تأدیبی یا به تأدیه پانصد هزار شیلینگ محکوم میشود.»

همچنین کشورهای ایتالیا و ایالات متحده آمریکا و سوئد در این زمینه قوانینی وضع کرده و به مبارزه با استعمال غیرقانونی و خدعه‌آمیز وسایل فنی که شأن و

شخصیت انسانی را مورد تعدی و تجاوز قرار میدهد برخاسته‌اند. و نیز در مورد آلوده کردن هوا و آلودگی آب‌ها و دود اتومبیل و خطرات زندگی ماشینی و توجه تقصیر یا زیانهای ناشی از خطرات سازنده یا بکاربرنده وسایل فنی مداخله‌کننده و در حریم زندگی خصوصی و سری انسان مقررات قانونی و تصمیمات قضائی اتخاذ گردیده است.

این مبارزه از روزی آغاز شد که اتحادیه بین‌المللی وکلا موضوع «حقوق و صنعت» را در دستور کار خود قرار داد و آنرا در کنگره‌های وین (۱۹۶۷) و لندن (۱۹۶۹) و بالاخره پاریس (۱۹۷۱) دنبال کرد و از آن سه نتیجه حاصل شد:  
یک - تدوین گزارش کلی و جامع در مورد مقررات و قوانین مربوط به موضوع مزبور.

دو - ایجاد رویه قضائی و تفسیر قانون بر مبنای صیانت شخصیت انسانی.  
سه - وضع قوانین و مقررات خاص در این مورد.



\*\*\*\*\*

\*\*\*\*\*

\*\*\*\*\*

پرتال جامع علوم انسانی  
پژوهش‌های فلسفی و مطالعات فرهنگی